

Beställare:

Hässelby-Vällingby
stadsdelsförvaltning
Carina Herdin Ringstedt

Skötselplan för Råcksta träsk i Grimsta naturreservat

Inledning	3
<i>Uppdraget</i>	3
<i>Bakgrund och allmän beskrivning av området</i>	3
Inventeringar	5
<i>Florainventering</i>	5
<i>Vattenvegetation</i>	5
<i>Trollsländor och strandnära bottenfauna</i>	6
<i>Fågel</i>	7
<i>Fisk</i>	7
Skötselplan	8
<i>Råcksta träsk och de närmsta strandmiljöerna</i>	8
<i>Värden för friluftsliv och rekreation</i>	9
<i>Dämningen och utflödet</i>	10
<i>Mål för skötsel</i>	10
<i>Övergripande skötsel</i>	11
<i>Delområden</i>	13
<i>Åtgärder sammanfattande tabeller</i>	25
Referenser	27

Rapporten kan citeras som: ”*Skötselplan för Råcksta träsk i Grimsta naturreservat*” Hebert M 2010. Calluna AB, Stockholm. Projektets organisation: Mova Hebert (projektledare, rapport, Robert Björklind (kvalitetssäkring). Kontakt för denna rapport: Mova Hebert: mova.hebert@calluna.se

Inledning

Uppdraget

Calluna AB fick i maj 2010 i uppdrag att upprätta en skötselplan för sjön Råcksta träsk och genomföra inventeringar: Flora på de öppna marker i anslutning till Råcksta träsk, vattenvegetation, trollsländor och den strandnära bottenfaunan i sjön inventerades. Inventeringarna har gjorts under vår och sommar 2010. Uppdraget omfattar sjön och strandmiljöerna. En fågel och groddjursinventering kommer att utföras under våren 2011.

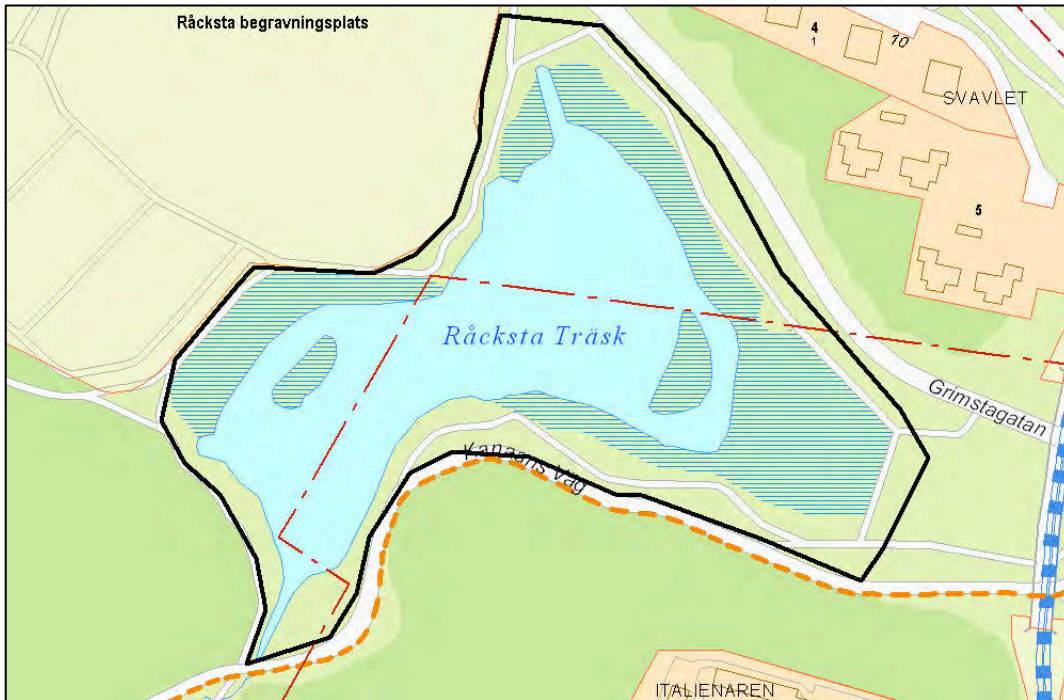

Bild 1. Området som skötselplanen omfattar.

Bakgrund och allmän beskrivning av området

Råcksta träsk ligger i Grimsta naturreservat och var tidigare en rik fågelsjö. Sjön muddrades på 1970-talet då den var kraftigt igenväxt. I början av 1990-talet togs vass, jättegröe och flytbladväxter bort, främst vid utloppet.

Närsaltsbelastning och annan påverkan har genom åren varit stor, men vissa naturvärden i sjön kvarstår. Tillrinningsområdet är stort och vattnet kommer till stor del från bebyggda områden. Sjön ligger i ett öppet landskap och runt sjön går en promenadväg. Söder om Råcksta träsk finns en bård med vide och sälg. Runt sjön finns vassbårder, och det finns också vassöar ute i vattnet. På östra sidan finns öppen mark som domineras av jättegröe.

Vattenkvalitén i Råcksta träsk har varierat genom åren. Näringsinnehållet är stort, med ibland extrema fosforvärden. Vissa vintrar förekommer syrefria förhållanden.

Råcksta träsk ligger i Grimsta naturreservat som bildades 2004. I Syftet för naturreservatet står det: "Syftet med Grimsta naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla detta natur- och friluftsområde på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för

allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.”

För naturreservatet finns det föreskrifter, både för besökare i området och för staden som markägare. I föreskrifterna står det bland annat att det är förbjudet att utan tillstånd från kommunen (från Stadsbyggnadskontoret) avverka träd, men det står även att ”Föreskrifterna utgör ej hinder för att utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med ...samt för åtgärder som framgår av till naturreservatsbeslutet hörande skötselplan” . Tillstånd söks från Stadsbyggnadskontoret och sker skriftligt eller per mail. Det tar ungefär fem veckor att få ett sådant tillstånd.

Inventeringar

Tidigare har bottenfauna inventerats. Undersökningar 1996 och 2004 visar på en fauna som indikerar ett vatten med otillfredsställande ekologisk status. Vidare finns kartläggningar av Råcksta träsk's häckfågelfauna och vattenvegetation från 1996. 2008 inventerades groddjur här. Från Råcksta träsk noterades inga groddjur, men det förekom mindre vattensalamander och andra groddjur i de anlagda dammarna intill.

Florainventering

Inom uppdraget för florainventering låg att inventera den öppna mark som finns i öster (delområde 13 på kartan med skötselområden) och som behöver restaureras för att bli mer attraktiv som fågelokal. Här lades fyra transekter ut som täcker in varierande markfuktighet, beskuggning, närhet till inloppsdike och vattenlinjen mot Råcksta träsk.

Längs transekterna lades provrutur ut där frekvens och förekomst av arter i fältskiktet noterades.

Vid en uppföljning kan man utifrån utgångsvärdena se hur floran svarar på olika åtgärder. Ytterligare en transekt lades ut i delområde fyra där kungsängslilja tidigare vuxit.

Artsammansättningen i fältskiktet är homogen på de stora öppna markerna runt sjön. Jättegröe dominerar helt. I vattenbrynet förekommer även smalkaveldun, I utkanterna finns inslag av mindre och konkurrenskänsliga arter som äkta förgätmigej, ängsfryle, kråkköver och fackelblomster. Kungsängslilja återfanns inte på sin växtplats.

Vattenvegetation

Inventering av vattenvegetation utfördes i augusti. Sju transekter gjordes från båt. En utvärdering av påträffade arter visar att Råcksta träsk med avseende på flytblads- och undervattensväxter har en otillfredsställande status med tanke på artantal, täthet, avsaknad av undervattensväxter samt djuputbredning. Det är möjligt att statusen hos vattenvegetationen förbättras genom skötselåtgärder. Vasskörd bidrar till att ta bort en del näringsämnen från sjön. Det kan bidra till att öka förekomsten av undervattensväxter, men störst betydelse har det tillrinnande vattnets kvalitet. Det näringsrika tillståndet som råder idag missgynnar undervattensväxter. Höga halter av fosfor ger stor tillväxt av växtplankton. Växtplankton bidrar till dåligt siktdjup i sjön som missgynnar växternas djuputbredning och förekomst av undervattensväxter.

Grod- och kräldjur

En del grod- och kräldjur noterades då andra inventeringar utfördes. I början av juli fanns på parkvägarna på södra sidan i närheten av groddamen och i det sydvästra hörnet av området rikligt med små åkerrodor.

I juni noterades tre skogsödlor på bron över inloppsdiket öster om sjön.

Trollsländor och strandnära bottenfauna

Trollsländeinventeringen utfördes vid sammanlagt åtta tillfällen från maj till augusti. Totalt noterades 13 flygande arter. Det är troligt att så gott som alla de påträffade arterna också fortplantar sig i Räcksta Träsk.

Håvning efter evertebrater skedde från fem provpunkter runt sjön den 31/5. Inga djur påträffades. Vid håvning efter trollsländelarver senare på sommaren fann man förutom larv av brun mosaikslända även dagsländelarver (*Baetidae sp.*), nymfer av buksimmare (*Corixidae sp.*) samt adulta skraddare (*Gerridae sp.*) och virvelbaggar (*Gyrinidae sp.*, släktet *Gyrinus*), detta i östra delen av sjön.

Frånvaron av vattenlevande insektslarver tidigt på sommaren tyder på syrefria förhållanden under föregående vinter. Syrefria förhållanden kan uppstå då sjön är istäkt och då det inte sker någon fotosyntes i sjön. Nedbrytning av organsikt material sker även under dessa förhållanden och förbrukar syret i vattnet. Det tillrinnande vattnets näringsinnehåll bidrar till detta, höga halter ger en hög tillväxt under sommaren och det leder till låga syrehalter i vattnet då nedbrytning sker.

Tabell 1: Påträffade trollsländearter

<i>Vetenskapligt namn</i>	<i>Svenskt namn</i>	<i>Kommentar</i>
<i>Lestes sponsa</i>	Allmän smaragdflickslända	Få exemplar påträffades här, annars en vanlig art.
<i>Sympecma fusca</i>	Vinterflickslända	Ett exemplar påträffades, relativt vanlig art, men ofta förbisedd.
<i>Erythromma najas</i>	Större rödögonflickslända	Få exemplar påträffades här, annars en vanlig art.
<i>Coenagrion pulchellum</i>	Mörk lyrflickslända	Få exemplar påträffades här, annars vanlig art.
<i>Coenagrion puella</i>	Ljus lyrflickslända	Många observationer, även annars en mycket vanlig art.
<i>Aeshna grandi</i>	Brun mosaikslända	Många observationer, även annars en mycket vanlig art. Den enda arten vars larver påträffades vid håvning.
<i>Aeshna cyanea</i>	Blågrön mosaikslända	Ett exemplar påträffades här, annars en relativt vanlig art.
<i>Cordulia aenea</i>	Guldrollslända	Få exemplar påträffades här, annars en vanlig art.
<i>Somatochlora metallica</i>	Metallrollslända	Få exemplar påträffades här, annars en vanlig art.

<i>Vetenskapligt namn</i>	<i>Svenskt namn</i>	<i>Kommentar</i>
<i>Libellula depressa</i>	Bred trollslända	En iakttagelse, typisk för störda och nyskapade vatten.
<i>Libellula quadrimaculata</i>	Fyrfläckad trollslända	Många observationer, även annars en mycket vanlig art.
<i>Sympetrum vulgatum</i>	Tegelröd ängstrollslända	Många observationer, även annars en mycket vanlig art, särskilt på hösten.
<i>Sympetrum sanguineum</i>	Blodröd ängstrollslända	Många observationer, även annars en mycket vanlig art, särskilt på hösten.

När det gäller skötseln av lokalen ur trollsländesynpunkt (och i vissa fall mer allmän synpunkt) så behöver spanande adulta trollsländor sittplatser i strandzonen som t.ex, buskage eller högrter både på land och i vattnet. Det får dock ej bli igenväxning eller förbuskning då detta kan åstadkomma beskuggning. Vattenytan bör heller ej vara helt vegetationstäckt (dvs utan fritt vatten) då detta kan hämma t.ex. revirhållning.

Stora monokulturer av t.ex. vass bör röjas för att öka den biologiska diversiteten och för att öka arealen av tillgänglig yta för djuren. Det bör (åtminstone för vissa arter) vara god tillgång på flytblad. Överhuvudtaget borde man försöka öka antalet arter av vattenväxter. Vattenkvalitén bör vara god. Man bör undvika t.ex. förorenat dagvatten från bebyggelse eller annan mänsklig verksamhet.

Fågel

Under försommar och vår noterades sjungande lövsångare, svartvit flugsnappare, rödhake, svarthätta, trädgårdssångare, blåmes, bofink, koltrast och sävsparv. Gräsand, sothöna och knölsvan har under 2010 häckat i sjön. Skratmås födosöker här och gråtrut och fiskmås ses regelbundet passera över sjön. I slutet av sommaren vistades stora mängder gräsänder i sjön. Mink förekommer i området. För att stärka de markhäckande fåglarnas förutsättningar bör den avlägsnas i systemet Råcksta träsk- Kvarndammen och hela vägen ner till Mälarstranden.

För att göra Råcksta träsk till en mer attraktiv sjö för fåglar är det bra att skapa en mer varierad miljö. De är positivt att bryta dominansen av jättegröe i öster och få fram en lägre vegetation. I vattnet är det bra med mer heterogena vassbestånd för fåglar att häcka i. Om man dessutom får en större utbredning av undervattenväxer gynnas dykänder och doppingar.

Fisk

Sportfiskarnas provfiske under 2010 gav att Råcksta träsk med avseende på fiskförekomster har god ekologisk status. De största avvikelserna är kvoten abborre/karpfiskar som är mycket låg. Det indikerar mycket näringsrika förhållanden. Den täta förekomsten av karpfisk bidrar också till den interna fosforbelastningen som uppstår då sedimenten rörs om av fiskar som födosöker på botten. Det ökar det tillgängliga fosforet ytterligare i vattenmassan.

Skötselplan

Råcksta träsk och de närmsta strandmiljöerna

Råcksta träsk ligger i västra Stockholm och är en sjö med en yta på ungefär 3,5 ha. Råcksta träsk ligger i Grimsta naturreservat och mynnar via en bäck och en damm i Mälaren ett par hundra meter väster ut.

Tillrinningsområdet är omfattar 360 hektar, varav 60 % är natur- eller parkmark. Vattenkvalitén i Råcksta träsk är låg med måttligt siktdjup, låga syrehalter och höga halter av fosfor.

Dagvattnet som hamnar i sjön är belastat av näringsämnen och föroreningar och det finns även äldre föroreningar och fosfor i sedimenten. Tillrinningen är reducerad, en del av det tillrinnadna vatten med god kvalitet leds från Råcksta träsk via dagvattenledningar och släpps ut via Bromma reningsverk.

Det pågår ett projekt att återföra mer vatten med bättre kvalitet genom projektet ”Kyrksjön, fungerande dike”. Det syftar till att överföra vatten från Kyrksjön till Råcksta Träsk. Kyrksjöns vatten rinner idag ut via Bromma reningsverk. Projektet kommer att finansieras då Beckombergområdet exploateras vidare.

Råcksta träsk är en näringsrik sjö. I kanterna växer vass och smalkaveldun. Det finns även två små vassöar i västra och östra delen av sjön. Vassbården är bredast på den norra och östra sidan om sjön.

I öster finns spridda busksnår som domineras av säl, gråvide och jolster. Ovanför strandlinjen i öster övergår vassbården till bestånd med jättegröe. Jättegröe är ett dränkningsstålgt och konkurrenskraftigt gräs. Från början har det förmodligen planterats in, men dominerar nu strandvegetationen till stora delar och sprider sig utan problem både vegetativt och med fröspridning.

I öster finns ett av sjöns tillflöden, ett dike som kommer in i området. Vid diket finns dungar med fuktlöv, mest gråvide, björk och säl. Här har en groddamm anlagts. I norr finns det andra tydliga tillflödet, ett dike med kanterna bevuxna av asp och säl på västra sidan och öppen mark åt öster.

I söder är strandlinjen bergig och blockig. I vattnet växer här glest med vass, smalkaveldun, jättegröe och en gula näckros. På landstranden är vegetationen tät och snårig med viden, fläder, björk och trädgårdsrymlingar som parkslide.

I sydväst finns Råcksta träsk utlopp. Det är en stensatt kanal som leder under en bro och vidare till Kvarndammen. Vid utloppet saknas dämme men ett litet överfall gör att vattnet hålls kvar i Råcksta träsk till en nivå på 11,9 m över Mälarens medelvattenyta. Utloppet är stenigt och det finns även en gammal betongbrunn. Den stensatta kanalen leder till Kvarndammen. Runt dammen växer en gles tall- och lövbård. Fältskiktet är artfattigt och glest och präglas av den torra jordmånen. I vattnet växer lite vass, näckrosor och andra flytbladsväxter.

Nedströms kvarnen går utflödet i ett dike som bitvis är stensatt och bitvis kulverterat. Närmast Mälaren har bäcken ett naturligt flöde. I anslutning till bäckens mynning finns ytterligare en anlagd groddamm.

Norr och väster om Råcksta träsk dominerar jättegröen i vissa partier, men med vass och svärdsilja i de blötaste partierna samt skräppor, fackelblomster och älggräs där marken är frisk till fuktig. Det förekommer spridda buskar av jolster och gråvide, men också ”trädgårdsrymlingar” som snöbär, nypon och fläder. Där marken är torrare förekommer slånbuskar. Bland träden dominerar björk, tall och asp. Tall växer väster om sjön och många är grova och står öppet och fint. Björk och asp förekommer både som grövre träd och som grupper med yngre träd.

Tidigare provtagning har visat att bottenfaunan domineras av fjädermygg och fåborstmaskar, artgrupper som gynnas av näringsrika förhållanden. Arterna klarar föroreningar och syrebrist bra. Bland fiskfaunan dominerar ruda och mört, något som är typiskt för näringsrika sjöar.

Värden för friluftsliv och rekreation

I PM:et ”*Sammanställning av information och kunskap om Råcksta Träsk*” sammanfattades värden för friluftsliv, rekreation, pedagogik och även tillgängligheten. Sammanfattningen nedan är från detta PM.

Råcksta träsk ligger i Grimstaskogens naturreservat som i sin helhet är viktigt för friluftsliv och rekreation både lokalt och i en stor del av nordvästra Stockholm. Naturreservatet domineras av skog, men det finns även inslag av öppna marker.

Enligt Stockholms sociotopkarta har Grimstaskogen i sin helhet ett regionalt värde för rekreation och friluftsliv. Råcksta träsk beskrivs som en plats som erbjuder upplevelse av grön oas, vild natur, promenader, lugn och ro och vattenkontakt.

Området runt Råcksta träsk är populärt för promenader, besök av förskolegrupper, skolor, vandringar med Friskis och Svettis, Naturskyddsföreningen med mera. Sportfiskarna har planterat ut regnbåge och i sjön och sportfiskekortet gäller. På vintern har en privatperson (till och med vintern 2008- 2009) plogat en skridskobana på sjöisen.

Informationsskyltar finns i anslutning till Grimstaskogens naturreservats entré vid Grimstagatan. Information om groddammarna finns vid Råckstadammen och Kanaandammen. På bron som går över dämet till Kvarndammen finns en informationsskylt om kvarnen och verksamheten där.

Runt Råcksta träsk går en grusad gångväg. Söder om sjön är det enligt uppgift blött vid snösmältning och vid mycket regn. Runt sjön finns bänkar på nio platser. På den norra sidan av sjön finns en brygga och fundament efter en brygga finns i nordost. Öster om sjön, där diket kommer ut finns en liten träbro.

Åtgärder för att förbättra tillgängligheten för dem som använder rollator kan utföras genom att underlaget och nivåskillnaderna ses över (preciseras nedan under de delområden där åtgärder är aktuella). Tillgängligheten för synskadade kan förbättras med ledstråk runt sjön. Ett ledstråk kan bestå av stensättning eller trästockar längs gångvägen som personer som använder blindkäpp kan känna av.

Cirka fem förskolor ligger på promenadavstånd från Råcksta träsk. Under sommarhalvåret besöks Råcksta träsk av flera barngrupper 1-2 gånger i veckan. Aktiviteterna varierar: en förskola arbetade med vatteninsekter som tema, medan andra grupper matar fåglar och använder platsen som rastplats efter promenad och lek.

Två grundskolor och ett gymnasium ligger också nära Råcksta träsk. Grimstaskolan ligger 800 meter från Råcksta träsk och en lärare på Grimstaskolan berättar att man inte är vid sjön ”jätteofta”, men att man förutom på idrottslektioner och friluftsdagar ibland är där på NO-lektionerna. Då tittar man på fågel och pratar om frågor som berör vattenmiljön. Informationsskyltarna som finns uppskattas.

Dämningen och utflödet

Råcksta träsk regleras nedströms kvarndammen. Kvarndammen har samma nivå som Råcksta träsk. Kvarndammen regleras med sättar som finns i bron nedströms kvarndammen och genom ett överfall. Om vattnet stiger till denna nivå (vilket sker mycket sällan) öppnas sättarna. Utflödet bräddas på så sätt till ytterligare en kanal. Sättarna öppnas manuellt och det bara vid något enstaka tillfälle varje år (ofta bara då kvarnen ska köras).

Bild 2. Råcksta träsk utflöde. Dämningsnivån ligger strax under träluckans nederkant. Det är sällsynt att vattnet når så högt. Sker det öppnas sättarna nedanför Kvarndammen längre ner i systemet.

Mål för skötsel

I syftet för Grimsta naturreservat där Råcksta träsk ligger står det: ”att för framtiden vårda och utveckla detta natur- och friluftsområde på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreativskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.”

Skötselplanen för Råcksta träsk ska omfatta rekreationen i området (till exempel fiske, fågelskådning, skridskoåkning och utomhuspedagogik) och omgivningarna så att det finns goda förutsättningar för växter, fåglar, groddjur och insekter.

Skötselplanen syftar även till att utveckla naturvärdena. Inför framtagandet av skötselplanen utfördes inventeringar av trollsländor, bottenfauna och fågel. Förhoppningen är att värdena för dessa djurgrupper ökar med en ökad slåtter och borttagande av vass. Kan vattenkvalitén bli bättre finns förutsättningar för en rikare bottenfaunan.

Skötselplanen omfattar Råcksta träsk och de närmaste strandmiljöer. Sjön och strandmiljöerna har delats upp i delområden och sjöns och strändernas rekreativvärden.

Tillrinningsområdet för Råcksta träsk domineras av vägar, järnväg, bostadsbebyggelse, och annan exploaterad mark. Det medför att stora arealer är hårdgjorda ytor vilket påverkar tillrinningens hydrologi och vattenkvalitet på ett negativt sätt för biologiska värden. Skötselåtgärderna som föreslås i skötselplanen kan inte kompensera för den dåliga kvalitén på det tillrinnande vattnet, men mildrar i viss mån effekterna.

Övergripande skötsel

Målet med skötseln är att stärka rekreativvärdena och värden för växt- och djurlivet. Skötseln syftar till att bibehålla de öppna markerna och om möjligt få till stånd ett mer varierat fältskikt.

Buskar och träd förekommer spridd runt Råcksta träsk, och här sker måttliga insatser. Aspbestånden ska skötas så att de inte sprider sig ut över de öppna markerna, och vissa platser kan gallras för att gynna ek, tall och viden. Söder om sjön bibehålls den snåriga lövbården, även om gångstigen behöver tas fram bättre. Områdets öppna marker är näringsrika och domineras på många håll av jätttegröe. För att bryta dess dominans kan stora insatser behövas.

I vattnet kan vassslåtter med fördel utföras för att få en luckrare vass. Det ger ökade födosöks- och häckningsmöjligheter för fågel. Ett par häckningsflottar kan placeras ut.

I skötselplanen som omfattar Grimsta naturreservat lyfts Råcksta träsk fram som grodlokal. Betingelserna har försämrats då fisk har planterats ut. De åtgärder som föreslås här kommer till viss del att gynna groddjuren. För att ytterligare förbättra för groddjuren skulle det vara positivt att anlägga fler små fiskfria vatten i öppna lägen i närheten av Råcksta träsk.

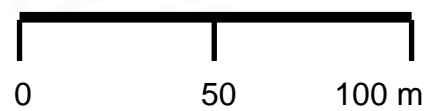
Värden för friluftslivet är förutom promenader, skridskoåkning på vintern, fiske, från is och från stranden, fågelskådning, naturpedagogik, vila och kontemplation på någon bänk eller från annan plats med utsikt över sjön. Det är positivt om isbanan kan plogas även fortsättningsvis. Det ger även ett ljusinsläpp till vattenmassan under isen så att syrebristen inte blir så påtaglig under isperioden.

Dessutom ska stigen runt sjön göras mer lättillgänglig och eventuellt placeras ytterligare någon bänk ut. Bryggan som finns kompletteras med en större och stadigare brygga. En rastplats med eldstad kan placeras nära sjön. Information till skolor och allmänhet bidrar till att öka värdet för undervisning. En folder om sjön föreslås tas fram för att finnas på stadens hemsida.

Skötselområden

Bild 3. Karta med skötselområden

Delområden

Delområde 1: Öppen mark

Beskrivning:

Frisk till fuktig mark som domineras av jättegröe närmast vattnet, men även med vass, bred kaveldun och smalkaveldun. Älggräs, nässlor, ryssgubbe och andra högvuxna örter som gynnas av näringsrika förhållanden växer längre från vattnet. Det förekommer spridda buskar till exempel säl, gråvide, nypon snöbär, fläder och där marken är torrare enbuskar och slån. Björnbär växer längs stigen i norra delen. Mindre trädgrupper förekommer också med björk, tysklönn, säl och enstaka ek, alm och tall. Vid snåren av buskar i norra delen av skötselområdet finns en bänk.

Bevarandemål:

Marken ska i huvudsak vara öppen men med trädungar och buskar. Det är positivt att få en större variation i fältskiktet. Närmast strandlinjen är det gynnsamt med lägre vegetation och att dominansen av jättegröe, kaveldun och andra högväxta gräs bryts. En lägre växtlighet i fältskiktet ger plats åt rastande och häckande fågel i större utsträckning. Ett varierat fältskikt med större inslag av örter och halvgräs är också en viktig födokälla för fåglar och insekter. Många fåglar äter de näringsrika fröna och dessförinnan nyttjar insekterna blommorna som nektarkälla.

I området förekommer en ek som börjar bli grov. Att friställa den är ett bevarande mål, liksom att gynna säl och tall. Generellt är det bra med buskar som har bär. I delområdet förekommer flera bärande buskar, snöbär, fläder, nypon och slån. Dessa ska finnas kvar, men inte breda ut sig. Utsikt från parkbänken vid Grimstagatan skapas genom att buskar tas ner framför den.

Inledande skötselåtgärder:

Friställ eken vid stigen. Här avverkas tysklönn. Spara slånbuskar och eventuellt enbusken. Intill växer en flerstamig alm som kan sparas. Dela upp arbetet så friställningen sker successivt och inled med att avverka cirka hälften av de omkringväxande träden. Buskarna framför bänken omformas och minskas för att skapa utsikt. Björnbärsbuskagen skärs ner för att den inte ska sprida sig vidare.

Löpande skötselåtgärder:

Röjning med upptag av fältskiktet sker årligen med trimmer eller slätterbalk. Åtgärderna utförs i augusti. Ta bort materialet. Intill stigen växer ett busksnår. Det ska finnas kvar, men inte vandra ut över den öppna marken. För att hindra detta röjs marken runt buskarna vartannat år i samband med att gräset slås. Materialet samlas ihop och tas bort.

Från vattensidan, med båt eller sjöstövlar kan vass och kaveldun ryckas upp. För att skapa en luckigare struktur. Mot dessa gräs är mekanisk bekämpning effektiv, särskilt om den utförs under tillväxtperioden, förslagsvis under sensommaren.

Delområde 2: Aspunge

Beskrivning:

Aspunge vid entrén till naturreservatet och Råcksta träsk, till vänster om stigen om man står med ryggen mot bebyggelsen. Vissa av asparna börjar bli grova, men träden är inte gamla. Inne i dungen och ner mot sjön förekommer aspföringring.

Bevarandemål:

Aspdungen ska finnas kvar, gärna med slån i brynet.

Inledande skötselåtgärder:

De tre asparna närmast stigen omformas till högstubbar. Detta för att öka innehålllet av död ved i området, men även för att göra entrén till naturreservatet öppnare. Dessa ringbarkas år ett och kapas sedan ungefär 1,5 meter över marken år tre. Glesa ut i det övriga beståndet och håll stigen fri från inväxande träd och sly.

Löpande skötselåtgärder:

Røj i kanterna av aspdungen särskilt mot sjön och i södra kanten så att aspen inte vandrar ut över den angränsande öppna marken. Fortsatt röjning av uppkommande asp bör fortsätta och ske cirka vart tredje till vart femte år.

Delområde 3: Aspunge

Beskrivning:

Aspunge vid sidan av gångvägen. Inslag av tall. I fältskiktet växer älggräs, brännässla, blåbär och flenört.

Bevarandemål:

Aspdungen ska finnas kvar, men utblickar mot vattnet skapas. Grov asp med tre delad stam friställs.

Inledande skötselåtgärder:

Några av asparna mellan stigen och vattnet tas ner så att ett par siktluckor skapas. Den grova, tredelade aspen friställs. Asp grövre än 1 decimeter i diameter i brösthöjd ringbarkas år ett och tas ner år tre.

Löpande skötselåtgärder:

Røj i kanterna av aspdungen särskilt mot sjön och i södra kanten så att aspen inte vandrar ut över den angränsande öppna marken. Bevara siktluckorna genom att röja uppkommande asp vart tredje till vart femte år.

Delområde 4: Öppen mark

Beskrivning:

Frisk till fuktig mark som domineras av jätegröe. I strandkanten och ut i vattnet växer även vass, svärdsilja och smalkaveldun. Älggräs, skräppor och fackelblomster förekommer i kanterna där marken är fuktig -frisk. I delområdet växte tidigare kungsängsilja. Den har inte hittats under inventeringen som föregick framtagande av skötselplanen.

I södra delen av delområdet förekommer småbjörkar en del unga tallar och granar. Strax norr om dessa finns en ek som börjar bli grov, ett par grova tallar, en del klenare ek och även oxel.

I delområdet finns en spång som leder ut till en liten brygga. Den är ostadig ut och rymmer bara ett par tre personer.

Bevarandemål:

Området ska vara öppet med ett sammansatt fåltskikt och spridda träd och buskar. Tall och ek som växer vid gångvägen ska bevaras och friställas.

I området ska det finnas en brygga som är stor nog att rymma åtta-tio personer och som fungerar för fågelskådare och vattenprovtagning i undervisningssyfte. Den placeras i kanten mot delområde 1 där det tidigare funits en brygga. Den befintliga bryggan ska finnas kvar. I området ingår också en udde som till stora delar är öppen. På udden står ett par bänkar och marken är delvis slitet.

Inledande skötselåtgärder:

Småbjörkarna, granar och tallarna avverkas men enstaka tallar kan sparas i lämpligt läge för att ge en förnygring av beståndet. Bården med tall och björk glesas ut. De yngre träden med en diameter på upp till ungefär femton centimeter avverkas.

En brygga anläggs i norra kanten mot delområde 1. Här finns ett gammalt fundament efter en brygga som legat här tidigare. Gärna kan en informationsskylt om växt - och fågellivet finnas intill.

Intill den nya bryggan öppnas vattenspegeln upp genom att kaveldun och vass rensas i kanterna. Även den sälj som växer precis söder om platsen där bryggan och marken möts kan glesas ut eller avverkas så att utsikten från bryggan blir bättre.

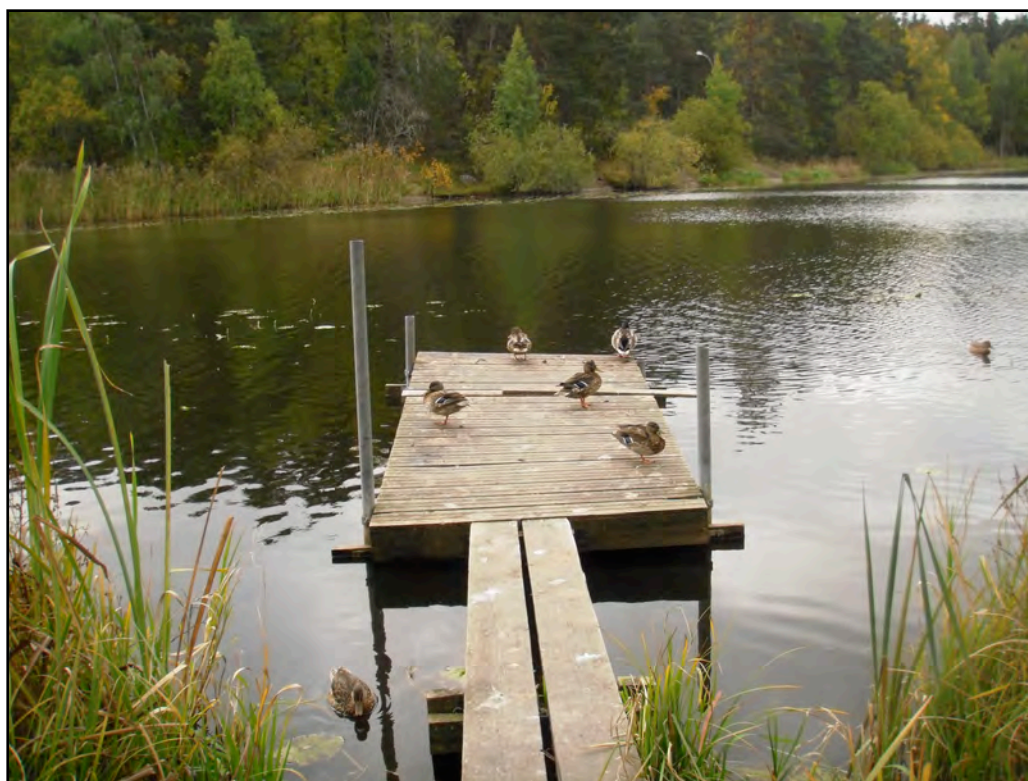

Bild 4. Bryggan är en fin viloplats för gräsänder

I södra delen av sjön finn en liten udde. Här kan en grillplats med bänkar runt omkring placeras. Det är bra om det då också finns ett påfyllt vedförråd så att inte bänkar och eller träd och död ved eldas upp.

Löpande skötselåtgärder:

Håll marken öppen, röjning med upptag av fältskiktets växtlighet sker årligen med trimmer eller slätterbalk. Håll efter uppkommande sly där tall och asp avverkats, det kan ske i samband med att fältskiktet sköts. Åtgärderna utförs i augusti. Det är inte lämpligt att utföra åtgärderna tidigare med tanke på fågelhäckningar, groddjurslek osv. Tillsyn av brygga och grillplats behövs löpande ,flera gånger i veckan under sommarhalvåret.

Delområde 5: Dungar med fuktlöv

Beskrivning:

Dungar med sälg och björk. I kanterna förekommer även små, ungefär meterhöga granar. Dungarna är flerskiktade. I fältskiktet växer älggräs, grenrör, jättegröe och humleblomster. Närmast strandlinjen växer vassar med smalkaveldun, vass och jättegröe. Utanför dessa flytbladsvegetation.

Bevarandemål:

Dungar med sälg, björk och asp.

Löpande skötselåtgärder:

Röj i kanterna så att träden inte vandrar ut över den angränsande öppna marken. Ta bort alla smågranar. Spara de döda träd som finns och även de som så småningom bildas då beståndet börjar själv gallra. Röjningen kan upprepas vart tredje till femte år.

Delområde 6: Skogsklädd strand

Beskrivning:

Trädklädd strand som sluttar ganska brant ner mot sjön. Jordmånen är tunn eller saknas och berget går i dagen. Det växer spridda tallar och björkar mellan gångvägen och vattnet. Förekommande fältskikt är tunt och består av smalbladiga gräs. Närmast strandlinjen växer en tunn bård med jättegröe, smalkaveldun och vass. I vattnet finns även gul näckros. Tidigare innan muddringen på 70 -talet var den mycket talrik. Blir den för dominerande bildar bladen ett lock och växter under ytan konkurreras ut. Det bidrar till syrebrist i sjön, dels uteblir fotosyntesen i vattenmassan , dels skapas massa organiskt material som bryts ner efter vegetationssäsongen.

Bevarandemål:

Trädklädd strand. Vattenmiljön med näckros och en gles vassbård lämnas utan åtgärd tills vidare.

Skötselåtgärder:

Inga. Träd som dör kan gärna lämnas. Om de behöver tas ner av säkerhetsskäl kan de lämnas liggande i strandkanten. Tidigare har näckrosor tagits bort då de täckte hela ytan på sjön, särskilt i dessa delar så viss beredskap att ta bort en för stor utbredning bör finnas. För att få bort näckrosor är det effektivast att gräva upp rötterna eller kapa av stjälkarna under några år då de skjuter nya skott då man görs avlägsnar dem på det viset.

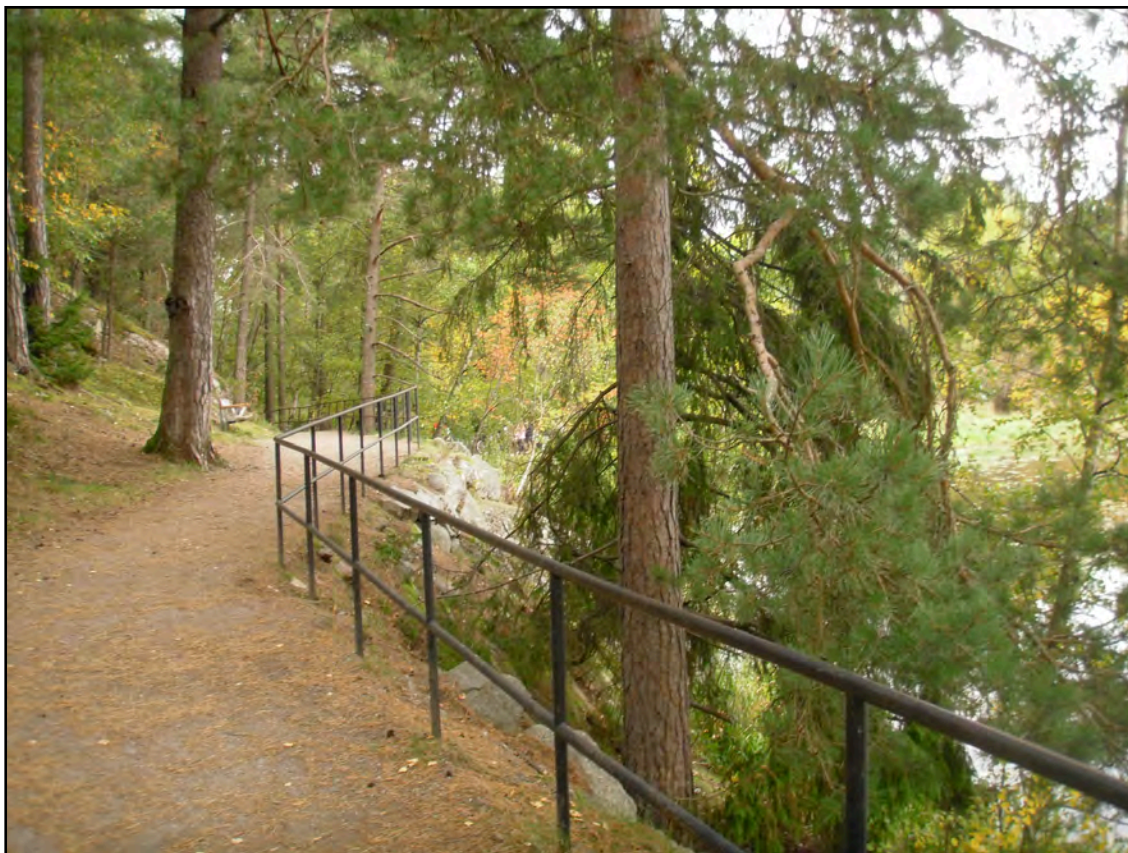

Bild 5. Grova tallar väster om Råcksta träsk

Delområde 7: Utloppet och flödet till kvarndammen

Beskrivning:

En brant slänt leder ner till utloppet som är instängslat. I slänterna växer gräs, smultron, viol och andra låga örter. I utloppet är flödet i regel lågt. Botten är stenig med grus och större block. I utloppet finns en gammal dagvattenbrunn som inte har någon funktion.

Efter att utloppet passerat under vägen leder en kanal från Råcksta träsk till Kvarndammen. Kanterna är ganska branta och bevuxna med smalbladiga gräs, smultron, träjon och stensöta. I trädskiktet växer sälg och tall. Ner mot dammen växer några alar.

Bevarandemål:

Trädbevuxen strand med grova tallar och sälg.

Löpande Skötselåtgärder:

Fältskiktet slås med trimmer varje eller vartannat år. Det avslagna materialet tas bort. Döda träd lämnas i delområdet.

Bild 6. Unga knölsvanar betar jättegröe vid utloppet.

Delområde 8: Skogsklädd strand med fuktlövskog

Beskrivning:

Trädsnittet domineras av sälg och viden, men även björk och smågranar. I fältskiktet växer älggräs, grenrör, videört, vass och jättegröe. Delvis saknas stig i området, den leder upp på trottoaren precis öster/söder om sjön. Stigen som viker ner mot sjökanten i östra delen av området är ibland lerig och svårframkomlig på grund av nedhängande grenar.

Bevarandemål:

Fuktlövskog ska bestå och ha ett utvecklat buskskikt och inslag av död ved. Områdets värden för insekts- och fågellivet ökar om det förekommer mer död ved i området.

Där stig saknas kan en eller två siktluckor tas upp så att man får utblick översjön då man går på trottoaren. Stigen ska vara så bred att det går att komma fram med rollator och barnvagn utan att fastna i buskarna.

Inledande skötselåtgärder:

Røj sly och buskar runt stigen. Ta bort smågranarna. Skapa ett par siktluckor så att man får utblick över sjön där man går på trottoaren. Grusa stigen.

Löpande skötselåtgärder:

Håll efter dungens utbredning, särskilt i kanten mot sjön genom att avverka buskar som vandrar ut. Ris kan lämnas på torrare mark. Död ved i form av trädstammar lämnas, både stående och liggande. Där träd saknas ska fältskiktet tas ner med trimmer varje eller vartannat år. Allt gräs tas upp för att hindra näringsläckage.

Bild 7. Täta snår vid stranden skuggar vattnet och hämmar tillväxten av vassbildande arter. Den är också en viktig livsmiljö för insekter, fåglar och groddjur.

Delområde 9: Skogsklädd strand med tall och björk

Beskrivning:

Skogsklädd strand med björk, ek och tall. I buskskiktet växer hallon och nypon. Fältskiktet präglas också av näringsfattiga och torra förhållanden med smultron, kovall och lingon. I vattnet närmast strandkanten växer en smal bård med jättegröe, smalkaveldun och på land älggräs. Skuggan och de näringsfattiga förhållandena håller vassbården tillbaka.

I området finns en liten uppstickande häll där en sittstock kan placeras.

Bevarandemål:

Skogsklädd strand som ger skugga och som utjämnar näringsbelastningen på sjön.

Skötselåtgärder:

Utplacering av sittstock, i övrigt behövs inga skötselåtgärder.

Delområde 10: Fuktlöv

Beskrivning:

Lågväxt trädunge med fuktlöv som domineras av gråvide och sälg men även med trädgårdsrymlingar som tysklönn och parkslide. Området är tätbevuxet och marken fuktig till blöt. Det lämnar lite utrymme för växter i fältskiktet. Stigen är ibland lerig och svårframkomlig på grund av nedhängande grenar.

Bevarandemål:

Det ska även i fortsättningen vara en tät dunge med sälg och andra viden. Ett ökande innehåll av död ved för att gynna insekts- och fågellivet är positivt. Dungen bevaras för att den är en bra fågelmiljö, gynnsam för groddjur och för att hålla kvar näring och beskugga stränderna. Åkergröda leker förmodligen mellan vassen och skogsdungen då en massa små åkergrödor påträffades här i juli. Avvecklas dungen är det risk att vassen och bestånden med jättegröe utvecklas väldigt kraftigt och att lekmöjligheterna blir sämre för groddjur. Dungen är förmodligen en viktig miljö för groddjuren under deras landliv.

Stigen ska vara så bred att det går att komma fram med rollator och barnvagn utan att fastna i buskarna.

Inledande skötselåtgärder:

I kanten mot stigen avverkas tysklönn och parkslide. Stigen kan även behöva grusas.

Löpande skötselåtgärder:

Den öppna marken närmast gångvägen sköts med trimmer. Materialet tas bort. Buskar som växer in över stigen tas bort vid behov.

Delområde 11: Öppen mark

Beskrivning:

Öppen mark på sjösidan om ett parti med fuktlöv. Här växer jättegröe, svärdsilja, videört och fackelblomster. I vattnet växer vass och smalkaveldun.

Bevarandemål:

På sjösidan är det positivt om vassbården blir öppnare och flikigare.

Löpande skötselåtgärder:

Slå den öppna marken med trimmer eller slätterbalk varje eller vartannat år och ta bort materialet. På sjösidan kan vass skördas. Ta bort delar av vassen och skapa kanaler i ytterkanten.

Skörd av vass kan ske varje eller vartannat år. Det går att utföra åtgärderna då isen ligger, men tillväxten hämmas mer om vassen kapas under vattenytan under vegetationsperioden. Åtgärden utförs tills önskad struktur på vassen har uppnåtts.

Delområde 12: Videbuskage och ung asp

Beskrivning:

Dunge med gråvide och sälg. I kanterna finns en del unga aspar. I fältskiktet växer älggräs, brunrör, videört, hundäxing och brännässla.

Bevarandemål:

Dunge med sälg och andra viden.

Inledande skötselåtgärder:

Ta bort asp som vandrar ut på den öppna marken. Åtgärden utförs genom att de grövre asparna ringbarkas år ett och avverkning av dessa och de klenare stammarna sker år tre. Detta för att minska nya aspuppslag. När asparna tas ner kan man med fördel kapa vissa en bit upp, cirka en till två meter över marken. Då bildas högstubbar som ökar mängden död ved. Stigen röjs fram, små träd, buskar och högt gräs slås av så att det blir lättframkomligt. Att låta högstubbar stå kvar minskar också uppslaget av sly. I övrigt lämnas området utan åtgärd.

Löpande skötselåtgärder:

Aspuppslag och fältskiktet hålls efter med trimmer vartannat år. Materialet tas bort.

Delområde 13: Öppen mark och groddamm

Beskrivning:

Öppen mark där fältskiktet domineras av jättegröe. Vid strandkanten växer videört, fackelblomster, skräppor och bäckveronika. Där marken blir torrare finns inslag av älggräs, humleblomster, kirskål och brännässla. I området förekommer spridda buskar och träd, främst sälg och viden. I området finns en groddamm med vattenpilört i vattnet och omgiven av olika slags starr. Stigen går i kanten på området.

Bevarandemål:

Den öppna marken ska i fortsättningen vara öppen men det ska finnas ett inslag av buskar och träd. Ett mål att sträva efter är att få ett mer sammansatt fältskikt. Området ska fungera som rastlokal för vadare. Runt groddammen ska det vara ganska öppet så att solen kommer åt att värma upp vattnet tidigt på våren. Runt dammen är det viktigt att det finns död ved och andra platser för groddjuren att gömma sig på. Även dammen ska hållas öppen och inte växa igen.

Inledande skötselåtgärder:

Slå jättegröen årligen. Om inte det minskar beståndet kan man för att minska utbredningen och tätheten fräsa bort tuvor och rötter. Ett ställe att pröva detta på är i den sydöstra kanten ner mot sjön.

Löpande skötselåtgärder:

Genom att slå växtligheten i fältskiktet ett par gången om året, i mitten juni och i slutet av augusti och ta bort materialet efter utförd åtgärd försvinner en del näring från området. Det bevarar den öppna marken och hålla undan sly. Håll stigen fri från buskar och högvuxet gräs genom att årligen, om det behövs, slå vegetationen. Marginellt kan det också påverka artsammansättningen i fältskiktet och bereda plats för en mer sammansatt flora. Håll dammen öppen genom att ta bort gräs och starr i slutet av sommaren om det behövs.

Bild 8. Groddammen är en bra miljö för både groddjur och vatteninsekter

Delområde 14: Inloppsdike

Beskrivning:

Ett av Råcksta träsk's inflöden som bidrar med vatten från bland annat Bergslagsvägen. Diket är bevuxet med starr, jättegröe och kaveldun. Glasbjörk och vide växer längs dikeskanterna. På flera ställen har marken blivit underminerad av vattnet och flera björkar har delvis ramlat ner över diket.

Bevarandemål:

Vegetationen i diket absorberar en del av de näringsämnen som kommer in i området från omkringliggande exploaterad mark. Därför är det positivt om vegetationen i diket även i fortsättningen kan vara tät och ha en hög årlig tillväxt.

Björkarna som håller på att ramla dras åt sidan så att de inte dämmer diket. En sälj växer nästan över bron. Den kan beskäras eller tas ner.

Löpande skötselåtgärder:

Fältskiktet slås en gång per år och materialet tas bort. Åtgärden utförs i mitten av augusti.

Delområde 15: Vassöar och vassbården i sjön

Beskrivning:

Vassbestånd i västra och östra delen av Råcksta träsk. Hela sjön muddrades på 70-talet. I början på 90-talet skedde åtgärder som syftade till att minska vassens utbredning. Vassöar lämnades, en i östra delen och en i västra delen av sjön. Längs kanterna särskilt de östra och norra finns kraftiga vassbårder. För att få ett mer luckert vassbestånd behöver delar av vassen avlägsnas.

Bevarandemål:

Flikiga vassöar med kanaler och öppningar. Vassöarna glesas ut så att det skapas luckor och småmiljöer. Vassbården i kanterna till sjön kan också glesas ur, åtminstone på norra sidan. I söder där grodlek eventuellt förekommer lämnas vattenvegetationen utan åtgärd.

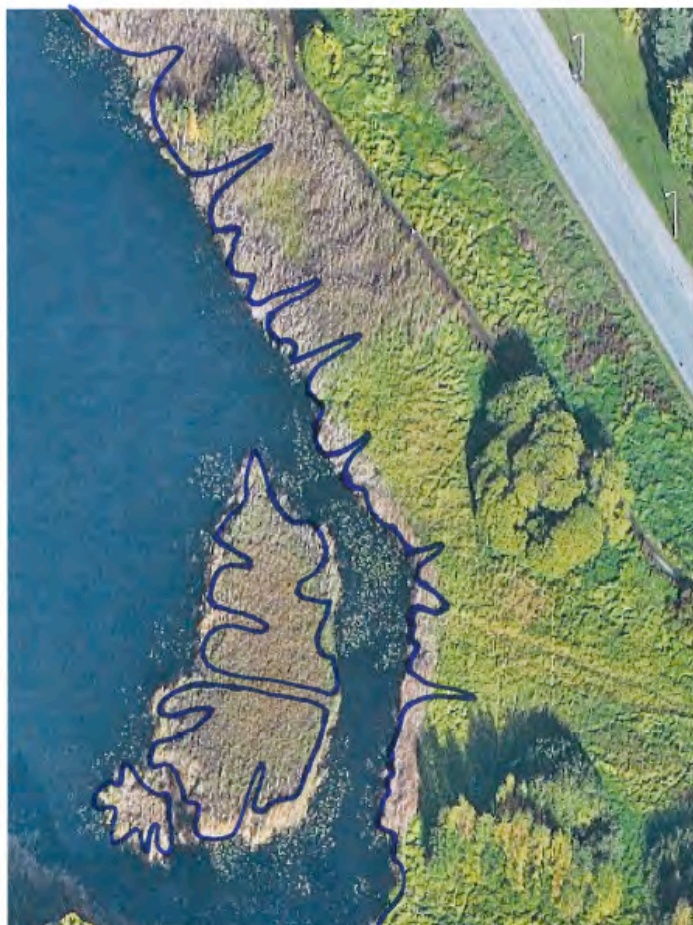

Bild 9: Illustration hur vassen kan se ut för att ge maximalt med gömslen och häckningsplatser för fåglar och trollsländor, där de blå linjerna visar hur kanaler och vikar kan skapas i vassen.

Skötselåtgärder:

Skörd av vass och annan vattenvegetation som kaveldun och jättegröe varje eller vartannat år. Det går att utföra åtgärderna då isen ligger, men vassåterväxten hämmas mer om den görs under vegetationsperioden och om man tar av vassen under vattenytan. Åtgärden utförs tills önskad struktur på vassen har uppnåtts.

Häckningsflottar placeras ut i anslutning till vassöarna ute i det öppna vattnet. Här kan tex knölsvan eller gräsänder häcka, två gräsätande arter som betar av jättegröen. Även skratmås kan häcka på flottor.

Åtgärder sammanfattande tabeller

Tabell 2: Åtgärder i de olika delområdena, checklista för engångs åtgärder

Område	Åtgärd	Omfattning	Utfört den
1	Avverka och röja i träd - och buskskiktet. Ta bort buskar framför bänken så att utsikten blir fri.		
4	Klena björkar och tallar avverkas. Sly i kanten på dungar tas bort.		
4	Anlägg ny brygga, olika är gårdar i samband med detta: Ta fram ritning Projektera Vegetationsröjning i mark och vatten för bryggan		
4	Sätt upp informationsskylt om Råcksta träsk vid bryggan.		
4	Anlägg grillplats med bänkar och eventuellt vedförråd.		
8	Grusa stigen.		
9	Placera ut en sittstock.		
10	Avverka och röja i träd - och buskskiktet. Grusa stigen.		
12	Ta bort asp som vandrar ut på den öppna marken. Inleds med att träden ringbarkas år ett och tas ner år tre. Lämna död ved och skapa gärna högstubbar.		
13	Fräs bort delar av beståndet av jättegroe för att se hur vegetationen svarar.		
15	Lägg ut häckningsflottar i anslutning till vassöarna sedan kanaler skapats och vassen fått en bättre struktur		

Tabell 3: Åtgärder i de olika delområdena, checklista för åtgärder som utförs löpande.

Område	Åtgärd	Omfattning	Utfört den
1	Röj uppkommande sly och fältskiktet med röjsåg eller trimmer. Ta bort materialet.		
2	Håll efter klen asp med röjsåg. Ta bort materialet.		
3	Håll efter klen asp med röjsåg. Ta bort materialet.		
4	Håll efter klen asp med röjsåg. Ta bort materialet. Tillsyn av grillplats och vedförråd. På fyllnad av vedförråd.		
5	Röj uppkommande sly och fältskiktet med röjsåg eller trimmer. Ta bort materialet.		
7	Röj uppkommande sly och fältskiktet med röjsåg eller trimmer. Ta bort materialet.		
8	Håll efter dungens utbredning, särskilt i kanten mot sjön genom att avverka buskar som vandrar utåt.		
10	Den öppna marken närmast gångvägen sköts med trimmer. Materialet tas bort. Buskar som växer in över stigen tas bort vid behov.		
11	Skapa kanaler i vassen genom skörd från båt eller isen.		
12	Aspuppslag och fältskiktet hålls efter med trimmer vartannat år. Materialet tas bort.		
13	Slå marken i mitten av juni och slutet av augusti och ta bort materialet efter utförd åtgärd. Fräs delar i sydost (sker i samband med åtgärder i fältskiktet i övriga delområdet i augusti).		
14	Slå fältskiktet i slutet av augusti och ta bort materialet efter utförd åtgärd.		
15	Skapa kanaler i vassen genom skörd från båt eller isen.		

Referenser

Bolander S. m fl. 2008: Södertörnsekologernas groddjursprojekt 2008 Ett rikt och nära djurliv: Miljöövervakning av groddjur i och nära tätort. Rapport 2009:1

Dannelid E. 2010: En inventering sommaren 2010: trollsländor vid Råcksta träsk

Fränstam T. 2010: Sportfiskarna 2010: Provfiske i Råcksta träsk 2010

Larm T och Linder M, 2006: PM och mötesunderlag inför förstudie, SWECO VIAK

Hebert 2010: Sammanställning av information och kunskap om Råcksta Träsk

Larm T och Linder M, 2006: Förstudie inför Råcksta Träsk- reningsanläggning för dagvatten”(B139) SWECO VIAK

Nitzelius T, 1996: Judarn, Kyrksjön och Råcksta Träsk, bottenfauna, sjöfågel och vattenväxter 1996

Stockholms stads hemsida: Uppgifter om Råcksta Träsk från Stockholms stads hemsida: <http://miljobarometern.stockholm.se/sub.asp?mp=VP&mo=4&dm=1&tb=3>

Stockholms stad SBK, 2000: Underlagskarta till Stockholms grönkarta, del 1, sociotopkarta översiktlig redovisning av friytornas sociala och kulturella värden för stadsdelen Hässelby-Vällingby

Stockholms stad 2004: Beslut om inrättande av Grimsta naturreservat inklusive skötselplan

Svenska <Jägarförbundet: <http://www.jagareforbundet.se/Global/1%20Svensk%20Jakt%202010/Bygg%20en%20andflotte.pdf>

Muntliga uppgifter:

Christer Lännergren på Stockholm Vatten, tillrinning till Råcksta Träsk mm

Ulrika Egerö: ekolog på Stockholms stad, stadsbyggnads kontoret: Grimsta naturreservat föreskrifter och tillståndsgivning för att utföra åtgärder

Sven Mellström och Björn Mellström: Kvarndammens funktion

Carina Herdin, flora, fauna och friluftsaspekter

